

них законів не допускається зву-
ження змісту та обсягу існуючих
прав і свобод; стаття 24 – громадя-
ни мають рівні конституційні права
й свободи та є рівними перед зако-
ном, а також не може бути привіле-
їв чи обмежень за ознаками полі-
тичних, релігійних та інших переко-
нань або іншими ознаками; стаття
36 – ніхто не може бути примуше-
ний до вступу в будь-яке об'єднання
громадян чи обмежений у правах за
належністю чи неналежністю до по-
літичних партій або громадських ор-
ганізацій.

Отже, повернення України до
попереднього устрою державної
влади є своєрідним кроком до ви-
правлення ситуації, належного за-
безпечення управління державною
безпекою. **Д**

Джерела

1. *Сліденко І., Баймуратов М.* Парламентська виборча система України: системний аналіз та шляхи вирішення проблеми // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 4(14). – С. 29–33.

2. *Горбулін Володимир:* «Є тенденції подальшого розвалу України як держави» / Главред. – 2009. – № 25(126). – С. 12–15.

3. Зміст демократії – це розмежування й незалежність гілок влади, а водночас єдність її дій // Віче. – 2009. – № 6. – С. 2–3.

4. *Корж І.* Явище аберації в українському законодавстві // Право України. – 2006. – № 11. – С. 89–94.

5. Політична система України по-
требує оновлення // [www.pravda.com.ua /news_print/2009/1/8/87319.htm](http://www.pravda.com.ua/news_print/2009/1/8/87319.htm)

6. Президентская, парламен-
тская, смешанная... / День. – 2008.
– № 47(14 марта).

7. Рішення Конституційного Суду
України у справі за конституційним по-
данням 252 народних депутатів Украї-
ни щодо відповідності Конституції
України (конституційності) Закону
України «Про внесення змін до Кон-
ституції України» від 8 грудня 2004
року № 2222-IV (справа № 1-45/2010
про додержання процедури внесення
змін до Конституції України) № 20-
рп/2010 від 30.09.2010 р. // Законо-
давство України. – Електронна база
Верховної Ради України.

Економіка

Андрій БОБКО,
кандидат сільськогосподарських
наук, старший науковий
співробітник із спеціальності
«економіка природних ресурсів та
природокористування»

Україні заздрить світ. А вона безпорадна

Нотатки з нагоди ювілею земельної реформи

У грудні 2010 року виповнюється 20 років з часу прийняття Верховною Радою Української РСР постанови «Про земельну реформу», яка мала стати «складовою частиною економічної реформи, здійснюваної в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин... з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатокладної економіки, раціонального використання та охорони земель».

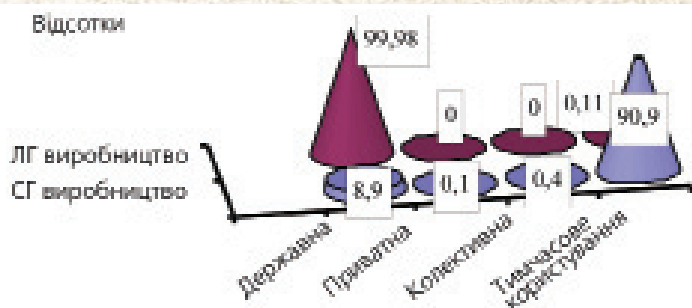
Мала стати, але не стала та-
кою, зокрема в лісівництві. Насам-
перед, вона стосується суб'єктів го-
сподарювання аграрного сектора
економіки.

При цьому варто згадати За-
кон України «Про плату за землю»,
прийнятий ще 1992 року (№ 2535),
тобто до ухвалення Конституції
1996 року. Незважаючи на вне-
сення численних змін до нього

вже після ухвалення Конституції
України питання земельної ре-
форми мало враховуватися, неначе
земельні ділянки не є природним
ресурсом. У лісгосподарському
виробництві замість обчислення
та сплати земельної ренти зако-
ном установлюється плата за лісові
ресурси: «Податок за земельні
ділянки... справляється як складо-
ва плати за використання лісових

ресурсів, що визначається лісовим
законодавством» (ст. 10).

Тепер порівняємо організаційно-
господарські результати реформу-
вання щодо землекористуван-
ня в аграрному секторі економіки
на основі їхньої диверсифікації за
формами господарювання (рис.) з
тим, щоб усвідомити основні про-
блеми, що заважають утіленню йо-
го в практику.

Розподіл земельних ресурсів аграрного сектора за формами власності по Україні на 01.01.2010 року

40

Як бачимо, спрямування організаційно-технічних змін щодо формування багатокладної економіки в сільськогосподарському і лісогосподарському виробництвах є зовсім різними: за обліком Держкомзему України у сільськогосподарському виробництві переважною формою господарювання стало тимчасове користування (90,9%), у лісогосподарському – державна форма власності – 99,98 відсотка. Ні перший, ні другий показники не відповідають визначеній меті здійснення земельної реформи. З рисунка бачимо, що колективна власність у сільськогосподарському виробництві була майже цілком порушена, що, на мою думку, не можна вважати позитивним. У приватній власності перебуває 0,1%.

У державній власності залишилося лише 8,9% земельних угідь сільськогосподарського призначення, хоча перебування згаданих вище 90,9% земельних угідь у тимчасовому користуванні є негативним явищем, оскільки ускладнює економічну діяльність суб'єктів господарювання. Це справляє вплив і на екологію, бо не стимулює тимчасових землекористувачів до охорони земель, збереження та підвищення продуктивності ґрунтів.

У лісогосподарському виробництві реформування набуло зворотного змісту: замість роздержавлення землекористування та поглиблення ідентифікованої економічної відповідальності суб'єктів господарювання за ефективне використання і охорону земель управління господарською діяльністю одержавлено (99,98%).

Звичайно, викладене свідчить, що земельну реформу в Україні формально начебто провели, однак очікуваних економічних результатів не досягнуто. Зокрема, в лісогосподарському виробництві система господарювання залишається неефективною, внаслідок чого держава як власник природних ресурсів несе збит-

ки. Видатки з державного бюджету набагато перевищують надходження за так зване спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду. Так, видатки на ведення лісового господарства 2010 року були визначені в обсязі 613597,1 тис. грн., а надходження до державного бюджету – 147852 тис. грн., тобто 24,1 відсотка.

Певно, органи влади і громадськість досі не усвідомлюють економічного змісту сучасного лісівництва як сектора аграрної економіки. Вони шляхом ускладнення нормативно-правових актів створюють сприятливі умови для тіншового бізнесу в галузі лісокористування. Навіть Міністерство аграрної політики чомусь не проявляє належного інтересу до реформування землекористування в лісогосподарському виробництві. Внаслідок цього лісгоспи за два десятиріччя проведення земельної реформи набули статусу «постійних лісокористувачів» замість «постійних землекористувачів», що, зрозуміло, змінює і зміст лісівництва, й економічні результати використання лісових земель, держава не отримує належної їй земельної ренти.

Водночас ані Мінагрополітики, ані Держкомзем спільно з науковцями і законодавцями ніяк не визначаються з тим, що є об'єктом економічних відносин для здійснення лісівництва і, відповідно, для здійснення лісокористування. Це кардинально змінює систему економічних відносин між власником природних ресурсів і суб'єктами господарювання щодо землекористування, обчислення та сплати земельної ренти. Але чомусь питання землекористування для здійснення лісівництва перебувають у віданні Комітету Верховної Ради з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Тільки за умови визна-

чення відповідним законом об'єктів економічних відносин для здійснення лісівництва стане зрозуміло, до якого з комітетів ВР віднести його питання: якщо земля – до Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин, якщо ліс – до Комітету з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва. І в жодному разі – не до Комітету з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Дедалі частіше в Україні лунають заклики про відміну мораторію на продаж землі. І це не дивно, бо майже за два десятиліття з часу проголошення незалежності не спостерігається позитивних змін в аграрному секторі економіки. До того ж, із його складу де-юре вилучено лісівництво як галузь, хоча площа лісів по Україні уже перевищує 10,5 млн. га. Із них лісові – 10,2 млн. га, які за економічним змістом відповідають обліковій категорії «рілля» у складі земель сільськогосподарського призначення, що робить їх надзвичайно привабливими для привласнення спритними підприємцями.

Окремо необхідно зазначити, що земельні ділянки, які використовуються як продуктивна сила, по Україні становлять 53,3 млн. га. Такому показникові могли б позаздрити багато інших країн Європи й світу. Це – величезне багатство, дарунок природи, її ресурс. Він, незалежно від результатів підприємницької діяльності суб'єктів господарювання, має потенційну спроможність створювати частку продукції, яка по праву повинна належати українському народу, державі та має сплачуватись у вигляді земельної ренти, тобто плати за право користування земельною ділянкою.

І нині країни не тільки заздять нашому національному багатству, а ще й, певно, виношують плани купівлі земельних паїв. Тому й пропонують створення відповідного ринку. Одна справа – ринок земельних ділянок у межах населених пунктів, зовсім інша – продуктивних ділянок у складі земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення. Від останнього, на мій погляд, слід однозначно відмовитись, але продовжити поглиблення земельної реформи в сільськогосподарському та лісогосподарському виробництві саме на засадах ринкової економіки. **Д**